

СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ КОСТИШИН: ОСНОВНІ ВІХИ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

7 лютого 2007 р. виповнилося 75 років від дня народження відомого вченого-біолога, завідувача кафедри загальної та експериментальної екології, доктора біологічних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи України та Української екологічної академії наук, Заслуженого діяча науки і техніки України, радника ректора Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича Степана Степановича Костишина.

Народився С.С. Костишин 7 лютого 1932 р. у с. Звиняч Чортківського р-ну на Тернопільщині, в родині хліборобів, де праця завжди була у пошані. У 1955 р. з відзнакою закінчив біологічний факультет Чернівецького державного університету за фахом «фізіологія рослин». Деякий час майбутній учений працював у молодіжних організаціях, очолював Чернівецький міський штаб боротьби з порушниками громадського порядку, за що отримав першу урядову нагороду — Почесну грамоту Президії Верховної Ради України.

Після закінчення аспірантури в 1966 р. під керівництвом відомого вченого, фізіолога й еколога рослин професора Г.Х. Молотковського захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності «фізіологія рослин» і почав викладацьку роботу в Чернівецькому державному університеті. Працював на посадах асистента, доцента, професора, завідувача кафедри біохімії та експериментальної екології біологічного факультету. Результати його наукових досліджень узагальнено в докторській дисертації «Поліфункціональність гетерозису кукурудзи», яку С.С. Костишин захистив у 1985 р. в Інституті фізіології рослин АН УРСР. У 1986 р. йому було присвоєно вчене звання професора.

Упродовж багаторічної наукової діяльності С.С. Костишин досліджував фізіолого-біохімічні і молекулярно-біохімічні механізми гетерозису, що знайшло практичне застосування в селекції. Він є фундатором вітчизняної школи з проблем гетерозису рослин. Степан Степанович уперше показав, що реалізація гетерозису має поліфункціональний характер на різних рівнях організації рослинного організму. Він розробив рекомендації щодо раннього прогнозування на комбінаційну здатність. Морфо-фізіологічні, біохімічні та молекулярно-генетичні підходи до вивчення гібридної сили дали змогу С.С. Костишину обґрунтувати причини і форми прояву справжнього й надмірного гетерозису, визначити його реакції на зміну екологічних факторів, поглиблено пояснити природу та механізми «хлоропластного» і «мітохондріального» гетерозису.

Професор С.С. Костишин встановив, що молекулярна структура ядерної ДНК ускладнюється за рахунок збільшення фракцій частих повторів і появи гуанін-цитозин збагачених білків, які безпосередньо стосуються регуляторних механізмів генетичного апарату клітини. Він також довів, що рівень експресії геному гетерозисних гібридів кукурудзи узгоджується з вищою активністю метилування мінорних основ транскрибуючих генів і суміжних з ними послідовностей. Підсумком наукових пошуків С.С. Костишина стала його концепція кількісної поліфункціональності гетерозису кукурудзи, що узагальнено у монографії «Поліфункціональність гетерозису рослин» (2006).

У 70-х роках у Чернівецькому державному університеті працювала Все-союзна школа «Геном рослин», ініціатором створення та керівником якої був С.С. Костишин — талановитий учений, педагог, організатор навчально-виховної роботи та підготовки кадрів. Упродовж 1972—1987 рр. він обіймав посаду проректора з наукової роботи, протягом 1987—2001 рр. — ректора Чернівецького державного університету. Понад 30 років Степан Степанович очолював науково-дослідну лабораторію, основним науковим напрямком якої було дослідження молекулярно-біологічної природи гетерозису, а нині — екологічно несприятливих факторів впливу на системи життєдіяльності рослинних і тваринних організмів.

Понад 50 років С.С. Костишин присвятив Чернівецькому державному університету (з 2000 р. — національний), який завдяки його вмілому керівництву одним із перших в Україні здобув четвертий (вищий) рівень акредитації і підтвердив його. Коли учений заступив на посаду ректора, в університеті працювало близько 50 докторів і 250 кандидатів наук. На час 125-річчя заснування університету його науковий кадровий потенціал збільшився вдвічі. З ініціативи С.С. Костишина в університеті створено наукові центри буювизнавання й археології, видавництво «Рута», відновлено роботу науково-навчальної геофізичної лабораторії, відкрито педагогічний, юридичний та філософсько-теологічний факультети, 21 кафедру, 29 спеціальностей і 37 спеціалізацій. За час перебування С.С. Костишина на посаді ректора Чернівецький університет досяг вагомих успіхів у різних сферах діяльності і став провідним центром освіти та науки в Україні.

Висока творча активність і наполеглива праця, природний талант організатора науково-навчального процесу, цілеспрямованість й особиста приваба-

ливість здобули Степану Степановичу любов та глибоку шану у людей, з якими його звела доля. Учений любить природу, плекати сад, — щоб цвіло і ридило, насолоджуватися від спілкування з лісом. Кredo його життя: ширість, відвертість, правда, відповідальність за свої вчинки, а улюблений афористичний вислів — «не шукай собі ворогів, бо друзів від цього більше не стане».

С.С. Костишин веде активну науково-організаційну діяльність. Протягом багатьох років він був членом державної акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України, правління Асоціації ректорів вищих навчальних закладів України, головою Чернівецького обласного відділення Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном «Україна», неодноразово обирався депутатом Чернівецької міської та обласної Рад народних депутатів, членом колегії Чернівецької обласної державної адміністрації.

Нині Степан Степанович є головою Спеціалізованої вченої ради Д 76.051.05 із захисту докторських і кандидатських дисертацій при Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича зі спеціальностей «біохімія» та «екологія», почесним членом Міжнародної організації університетів «Phi Beta Delta» (США), науковим редактором «Наукового вісника Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича (серія Біологія)», членом редколегії журналу «Физиология и биохимия культурных растений», головою Чернівецького обласного відділення Українського товариства фізіологів рослин. У 1996 р. професора С.С. Костишина обрано академіком Академії наук вищої школи України та Української екологічної академії наук. За високий професіоналізм і чільні особисті досягнення у галузі науки й освіти його удостоєно почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України», міжнародного звання «Соросівський професор», Почесного доктора права Саксачеванського університету (Канада). Міжнародний біографічний центр (Кембридж, Велика Британія) визнав Степана Степановича «Людиною року 2000». Він — почесний громадянин двох міст — Чернівців і Лок-Хейвена (США), почесний професор Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

С.С. Костишин створив визнану школу фізіологів і біохіміків рослин, яка виховує талановиту молодь і надихає її на сміливий і глибокий науковий пошук. Він збагатив науку дослідженнями першорядного значення, самостійно і в співавторстві опублікував понад 200 наукових праць, серед яких 3 монографії, навчально-методичні посібники та підручники, 5 авторських свідоцтв на винаходи. Серед його учнів — 3 доктори та 15 кандидатів наук. За значний внесок у розвиток вітчизняної науки і підготовку науково-педагогічних кадрів професора С.С. Костишина нагороджено орденами «Знак Пошани», «За заслуги» II і III ступенів, Святого Володимира, багатьма нагрудними знаками та Почесними грамотами.

Сердечно вітаємо Степана Степановича зі славним ювілеєм, бажаємо йому міцного здоров'я, довголіття, щастя, здійснення творчих задумів. Нехай активна праця і досвід надають йому сили для повноцінного творчого життя на радість учнів, колег і друзів, на благо України, зміцнюють фізично на многії літа.

І.П. ГРИГОРЮК, Л.І. МУСАТЕНКО, К.М. СИТНИК